

УДК 657:658.14

**УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА
РОЗПОДІЛОМ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД РЕЗУЛЬТАТІВ
НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Гребень С.Є.

аспірант, ПрАТ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»,
м. Київ, вул. Фрометівська, 2, 02000, Україна,
тел.: (068)-420-79-12, e-mail.: cvetikus77@ukr.net
ORCID: 0000-0002-0432-9132, DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2018-52-103-109>

**IMPROVEMENT OF THE FINANCIAL CONTROL MECHANISM UNDER
DISTRIBUTION OF BUDGET FUNDS IN DEPENDENCE ON RESULTS OF SCIENTIFIC
ACTIVITIES OF HIGHER EDUCATION**

S. Greben

postgraduate student, PJSC «Interregional Academy of Personnel Management»,
Kyiv, str. Frometivska, 2, 02000, Ukraine,
tel.: (068)-420-79-12, e-mail.: cvetikus77@ukr.net
ORCID: 0000-0002-0432-9132, DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2018-52-103-109>

Анотація. У статті представлено авторський підхід до удосконалення механізму фінансового контролю за розподілом бюджетних коштів в залежності від результатів наукової діяльності закладу вищої освіти. Систематизовано його основні складові, такі як: мета, завдання, об'єкти та суб'єкти, основні принципи, забезпечення, важелі впливу, інструменти, методичні підходи до оцінювання результатів наукової діяльності та заходи фінансового контролю за розподілом бюджетних коштів. Основною метою запровадження запропонованого механізму є підвищення ефективності витрачання бюджетних коштів шляхом прийняття рішення про фінансування ЗВО на основі результатів проведених наукових досліджень. Встановлено основні об'єкти (ЗВО) та суб'єкти механізму (Верховна Рада України; Президент України; Кабінет Міністрів України, в т.ч. Міністерство освіти і науки України та інші міністерства, у підпорядкуванні яких знаходяться ЗВО; органи місцевого самоврядування, до сфери управління яких належать заклади вищої освіти; Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти; органи громадського самоврядування у сфері вищої освіти і науки, в т.ч. міжнародні та вітчизняні організації, які складають рейтинги ЗВО). Виокремлено основні напрями забезпечення функціонування механізму, а саме: правовий, нормативний та інформаційний. Систематизовано основні важелі впливу на функціонування запропонованого механізму, а саме: ліцензування, акредитація, державна атестація, розподіл бюджетних коштів. До інструментів реалізації механізму віднесено бюджетне фінансування, державні гранти, стипендії тощо. Окреслено основні напрями реалізації запропонованого механізму, а саме: систематизація критеріїв для оцінювання результатів наукової діяльності ЗВО; порівняння їх з вимогами до ліцензування (акредитації) освітньої діяльності ЗВО; встановлення критеріїв для формування замовлень на отримання бюджетних місць; встановлення взаємозв'язку між критеріями для оцінювання результатів наукової діяльності та розподілом бюджетних коштів; надання бюджетних місць лише тим ЗВО, які здійснюють наукові дослідження на встановленому рівні.

Ключові слова: державне управління, державний фінансовий контроль, механізм управління, заклад вищої освіти, розподіл бюджетних коштів, наукова діяльність.

Формул.: 0, рис.: 2, табл.: 0, бібл.: 4

Annotation. The article presents the author's approach to improving the financial control mechanism by allocating budget funds, depending on the results of the scientific activity of the institution of higher education. Its main components are systematized, such as: purpose, tasks, objects and subjects, basic principles, provision, levers of influence, tools, methodical approaches to the evaluation of the results of scientific activity and measures of financial control over the distribution of budget funds. The main objective of the proposed mechanism is to increase the efficiency of spending budget funds by making a decision on financing the ZOO based on the results of scientific research. The main objects (ZVO) and the subjects of the mechanism are established (Verkhovna Rada of Ukraine, the President of Ukraine, the Cabinet of Ministers of Ukraine, including the Ministry of Education and Science of Ukraine and other ministries under the jurisdiction of which are ZVO, local self-government, to the areas of governance of which include institutions of higher education, the National Agency for the Quality Assurance of Higher Education, the bodies of public self-government in the field of higher education and science, including international and domestic organizations that make

ZOO ratings). The main directions of ensuring the functioning of the mechanism are outlined, namely: legal, normative and informational. The main levers of influence on the functioning of the proposed mechanism are systematized, namely: licensing, accreditation, state attestation, distribution of budget funds. Instruments for implementing the mechanism include budget financing, government grants, scholarships, etc. The main directions of implementation of the proposed mechanism are outlined, namely: systematization of criteria for the evaluation of the results of scientific activity of the ZOO; comparing them with the requirements for licensing (accreditation) of educational activities of the ZOO; establishment of criteria for the creation of orders for budget places; establishing the relationship between the criteria for evaluating the results of scientific activity and the distribution of budget funds; provision of budget places only those ZOOs, which carry out scientific research at the established level.

Key words: state administration, state financial control, management mechanism, institution of higher education, distribution of budgetary funds, scientific activity.

Formulas.: 0; fig.: 2; tabl.: 0, bibl.: 4

Постановка проблеми. В сучасних умовах вища освіта в Україні перебуває в процесі реформування, яке стосується ліцензування, акредитації, оцінювання результатів наукової діяльності та фінансування закладів вищої освіти (далі – ЗВО).

У відповідності з чинним законодавством, державний фінансовий контроль здійснюється за витрачанням раніше наданих бюджетних коштів на утримання студентів, виплату заробітної плати науково-викладацькому складу університетів, матеріально-технічному забезпеченню їх діяльності, і, в меншій мірі, передбачає перевірку державного замовлень на навчання студентів, що знижує ефективність їх використання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення методології та організації фінансового контролю здійснювали: В. Базилевич, О. Барановський, І. Басанцов, О. Василик, Т. Васильєва, Н. Виговська, В. Геєць, В. Глуценко, В. Загорський, Л. Іващенко, Є. Іонін, М. Каленський, О. Кириленко, О. Ковалюк, В. Кравченко, А. Крисоватий, М. Крупка, В. Корнеєв, Л. Лисяк, С. Лобозинська, А. Мамишев, І. Микитюк, Ю. Пасічник, Н. Рубан, В. Рудницький, С. Пирожков, І. Стефанюк, В. Федосов, М. Чумаченко, О. Шевчук та ін.

Незважаючи на вагомість наукових доробків зазначених вчених, механізм фінансового контролю за розподілом бюджетних коштів в залежності від результатів наукової діяльності закладу вищої освіти досліджений недостатньо глибоко.

Формулювання цілей статті. Метою проведеного дослідження є удосконалення механізму фінансового контролю за розподілом бюджетних коштів в залежності від результатів наукової діяльності закладу вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Результати попередніх досліджень показали, що існує тісний зв'язок між виконанням вимог до ліцензування та акредитації, в тому числі й щодо результатів наукової діяльності, та рівнем навчання студентів, тобто ефективністю витрачених державою коштів на їх підготовку.

Вирішення зазначеної проблеми можливе за умови розробки «механізму фінансового контролю за розподілом бюджетних коштів в залежності від результатів наукової діяльності закладу вищої освіти», під яким пропонуємо розуміти систему заходів та методів впливу державного фінансового контролю на діяльність закладів вищої освіти з метою підвищення ефективності витрачання бюджетних коштів шляхом прийняття рішення про фінансування ЗВО на основі результатів проведених наукових досліджень.

Механізм фінансового контролю за розподілом бюджетних коштів в залежності від результатів наукової діяльності закладу вищої освіти повинен враховувати такі основні складові, як: мета, завдання, об'єкти та суб'єкти, основні принципи, забезпечення, важелі впливу, інструменти, методичні підходи до оцінювання результатів наукової діяльності та заходи фінансового контролю за розподілом бюджетних коштів.

Механізм фінансового контролю за розподілом бюджетних коштів в залежності від результатів наукової діяльності закладу

вищої освіти та його основні елементи зображено на рис. 1.

Механізм фінансового контролю за розподілом бюджетних коштів в залежності від результатів наукової діяльності закладу вищої освіти						
Мета: підвищення ефективності витрачання бюджетних коштів шляхом прийняття рішення про фінансування ЗВО на основі результатів проведених наукових досліджень						
Об'єкти:						
Заклади вищої освіти України III-IV рівнів акредитації						
Суб'єкти:						
Верховна Рада України	Президент України	Кабінет Міністрів України		Органи місцевого самоврядування, до сфери управління яких належать заклади вищої освіти	Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти	Органи громадського самоврядування у сфері вищої освіти і науки
		Міністерство освіти і науки України	Інші міністерства, у підпорядкуванні яких знаходяться ЗВО			
Основні принципи:		Забезпечення:		Важелі впливу:		Інструменти:
сприяння сталому розвитку; доступність, незалежність, міжнародна інтеграція, державна підтримка		правове, нормативне, інформаційне		ліцензування, акредитація, державна атестація, розподіл бюджетних коштів		бюджетне фінансування, державні гранти, стипендії тощо
Методичні підходи до оцінювання результатів наукової діяльності						
державне ліцензування / акредитація ЗВО					державна атестація наукової діяльності ЗВО	
Вдосконалення фінансового контролю за розподілом бюджетних коштів між ЗВО						
Удосконалення нормативно-правових актів	Встановлення взаємозв'язку між критеріями для оцінювання результатів наукової діяльності та розподілом бюджетних коштів		Встановлення критеріїв для формування замовлень на отримання бюджетних місць		Надання бюджетних місць лише тим ЗВО, які здійснюють наукові дослідження на встановленому рівні	

Рис. 1. Механізм фінансового контролю за розподілом бюджетних коштів в залежності від результатів наукової діяльності закладу вищої освіти та його основні елементи

Джерело: складено автором

Основною метою запровадження запропонованого механізму є підвищення ефективності витрачання бюджетних коштів шляхом прийняття рішення про фінансування ЗВО на основі результатів проведених наукових досліджень.

Об'єктами запропонованого механізму виступають заклади вищої освіти України III-IV рівнів акредитації, які мають державну ліцензію на надання освітніх послуг у сфері вищої освіти та свідоцтво про акредитацію в цілому та за напрямками підготовки зокрема.

Основними суб'єктами механізму фінансового контролю за розподілом

бюджетних коштів в залежності від результатів наукової діяльності закладу вищої освіти, виступають:

- Верховна Рада України;
- Президент України;
- Кабінет Міністрів України, в т.ч. Міністерство освіти і науки України та інші міністерства, у підпорядкуванні яких знаходяться ЗВО;
- органи місцевого самоврядування, до сфери управління яких належать заклади вищої освіти
- Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти;
- органи громадського самоврядування у сфері вищої освіти і

науки, в т.ч. міжнародні та вітчизняні організації, які складають рейтинги ЗВО.

Основними принципами державної політики у сфері вищої освіти та механізму фінансового контролю за розподілом бюджетних коштів в залежності від результатів наукової діяльності закладу вищої освіти є:

1) сприяння сталому розвитку суспільства шляхом підготовки конкурентоспроможного людського капіталу та створення умов для освіти протягом життя;

2) доступності вищої освіти;

3) незалежності здобуття вищої освіти від політичних партій, громадських і релігійних організацій (крім закладів вищої духовної освіти);

4) міжнародної інтеграції та інтеграції системи вищої освіти України у Європейській простір вищої освіти, за умови збереження і розвитку досягнень та прогресивних традицій національної вищої школи;

5) наступності процесу здобуття вищої освіти;

6) державної підтримки підготовки фахівців з вищою освітою для пріоритетних галузей економічної діяльності, напрямів фундаментальних і прикладних наукових досліджень, науково-педагогічної, мистецької та педагогічної діяльності;

7) державної підтримки освітньої, наукової, науково-технічної, мистецької та інноваційної діяльності університетів, академій, інститутів, коледжів, зокрема шляхом надання пільг із сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів закладам вищої освіти, що провадять таку діяльність;

8) сприяння здійсненню державно-приватного партнерства у сфері вищої освіти;

9) відкритості формування структури і обсягу освітньої та професійної підготовки фахівців з вищою освітою.

Основними напрямками забезпечення функціонування механізму фінансового контролю за розподілом бюджетних коштів в залежності від результатів наукової діяльності закладу вищої освіти:

- правове – передбачає прийняття нормативно-правових актів, які регламентують здійснення фінансового контролю, а також питання оцінювання результатів наукової діяльності ЗВО та розподілу бюджетних коштів на навчання студентів та функціонування навчальних закладів;

- нормативне – передбачає встановлення нормативів фінансування, інтегрального показника атестаційної оцінки наукових досягнень ЗВО та інших нормативів;

- інформаційне – передбачає збір, обробку та оприлюднення інформації про результати проведення оцінювання наукових досягнень закладів вищої освіти.

Основними важелями впливу на функціонування запропонованого механізму є:

- ліцензування,

- акредитація,

- державна атестація,

- розподіл бюджетних коштів.

До інструментів реалізації механізму фінансового контролю за розподілом бюджетних коштів в залежності від результатів наукової діяльності закладу вищої освіти слід віднести:

- бюджетне фінансування,

- державні гранти,

- стипендії тощо.

В Законі України “Про вищу освіту” передбачено створення та функціонування в Україні незалежного постійно діючого колегіального органу, уповноваженого на реалізацію державної політики у сфері забезпечення якості вищої освіти [1].

До основних повноважень Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти належать:

1) формування вимоги до системи забезпечення якості вищої освіти, розробляє положення про акредитацію освітніх програм і подає його на затвердження центральному органу виконавчої влади у сфері освіти і науки;

2) аналіз якості освітньої діяльності закладів вищої освіти;

3) проведення інституційної акредитації;

4) формування за поданням закладів вищої освіти (наукових установ) пропозиції, у тому числі з метою запровадження міждисциплінарної підготовки, щодо переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти на відповідних рівнях вищої освіти, і подає його центральному органу виконавчої влади у сфері освіти і науки;

5) формування єдиної бази даних запроваджених закладами вищої освіти спеціалізацій, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти на кожному рівні вищої освіти;

6) проведення акредитації освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти;

7) формування критеріїв оцінки якості освітньої діяльності, у тому числі наукових здобутків, закладів вищої освіти України, за якими можуть визначатися рейтинги закладів вищої освіти України;

8) розробка вимог до рівня наукової кваліфікації осіб, які здобувають наукові ступені, розробляє порядок їх присудження спеціалізованими вченими радами закладів вищої освіти (наукових установ) та подає його на затвердження центральному органу виконавчої влади у сфері освіти і науки;

9) розробка положення про акредитацію спеціалізованих вчених рад (спеціалізованих рад з присудження ступеня доктора мистецтва) та подання його на затвердження центральному органу виконавчої влади у сфері освіти і науки, акредитація спеціалізованих вчених рад (спеціалізовані ради з присудження ступеня доктора мистецтва) та контроль їх діяльності;

10) акредитація незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти, ведення їх реєстру;

11) здійснення інших повноважень, передбачених законом.

Ліцензійні умови провадження освітньої діяльності, крім кваліфікаційних вимог до науково-педагогічних та наукових працівників, які здійснюють освітній процес за певним напрямом підготовки, також повинні відповідати вимогам щодо

наукової діяльності [2]. Невідповідність діяльності зазначених осіб пп. 1,2,4,5,7-9,11,14,15,18 Ліцензійних умов може бути підставою для відмови у видачі ліцензії або її позбавленні.

Міністерство освіти і науки України розробило проект Методики проведення державної атестації в частині наукової та науково-технічної діяльності закладів вищої освіти (далі – Методика), яка є інструментом оцінювання ефективності наукової та науково-технічної діяльності за окремими її напрямками за галузями наук ЗВО і застосовується під час проведення його державної атестації [3-4]. Методика визначає систему показників наукової та науково-технічної діяльності ЗВО за науковим напрямом, процедуру їх формування, методика формування атестаційної та експертної оцінок, визначення кваліфікаційної групи, до якої віднесено ЗВО за науковим напрямом, і систему контролю.

Напрямами реалізації механізму фінансового контролю за розподілом бюджетних коштів в залежності від результатів наукової діяльності закладу вищої освіти мають бути:

- систематизація критеріїв для оцінювання результатів наукової діяльності ЗВО;
- порівняння їх з вимогами до ліцензування (акредитації) освітньої діяльності ЗВО;
- встановлення критеріїв для формування замовлень на отримання бюджетних місць;
- встановлення взаємозв'язку між критеріями для оцінювання результатів наукової діяльності та розподілом бюджетних коштів;
- надання бюджетних місць лише тим ЗВО, які здійснюють наукові дослідження на встановленому рівні.

Використовуючи ієрархічний підхід, напрями реалізації механізму фінансового контролю за розподілом бюджетних коштів в залежності від результатів наукової діяльності закладу вищої освіти представлені на рис. 2.

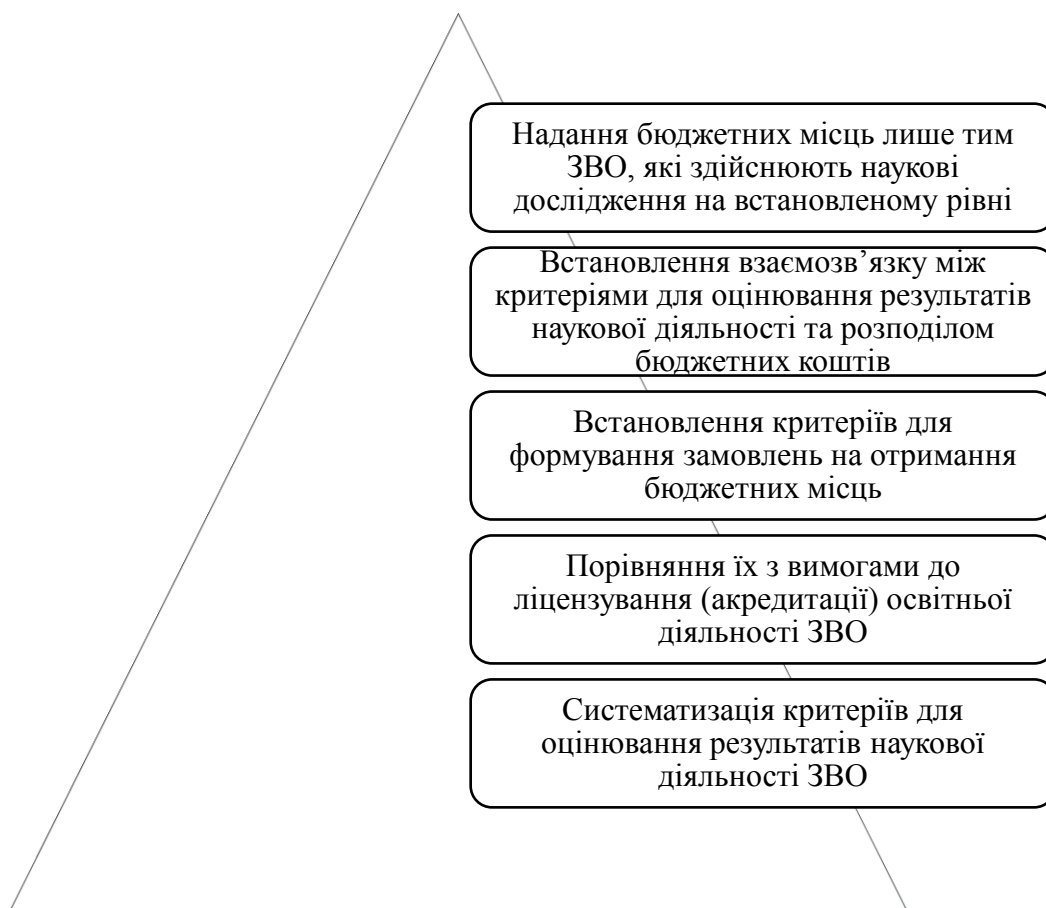

Рис. 2. Основні напрями реалізації механізму фінансового контролю за розподілом бюджетних коштів в залежності від результатів наукової діяльності закладу вищої освіти

Джерело: складено автором

Запропоновані заходи щодо удосконалення механізму фінансового контролю за розподілом бюджетних коштів в залежності від результатів наукової діяльності закладу вищої освіти сприятимуть більш ефективному фінансуванню університетів та підвищенню рівня Української науки.

Висновки. За результатами проведеного дослідження доцільно зробити наступні висновки:

1) У статті представлено авторський підхід до удосконалення механізму фінансового контролю за розподілом бюджетних коштів в залежності від результатів наукової діяльності закладу вищої освіти.

2) Систематизовано його основні складові, такі як: мета, завдання, об'єкти та суб'єкти, основні принципи, забезпечення,

важелі впливу, інструменти, методичні підходи до оцінювання результатів наукової діяльності та заходи фінансового контролю за розподілом бюджетних коштів.

3) Виокремлено основні напрями забезпечення функціонування механізму, а саме: правовий, нормативний та інформаційний. Систематизовано основні важелі впливу на функціонування запропонованого механізму, а саме: ліцензування, акредитація, державна атестація, розподіл бюджетних коштів. До інструментів реалізації механізму віднесено бюджетне фінансування, державні гранти, стипендії тощо.

4) Окреслено основні напрями реалізації запропонованого механізму, а саме: систематизація критеріїв для оцінювання результатів наукової діяльності

ЗВО; порівняння їх з вимогами до ліцензування (акредитації) освітньої діяльності ЗВО; встановлення критеріїв для формування замовлень на отримання бюджетних місць; встановлення взаємозв'язку між критеріями для оцінювання результатів наукової діяльності та розподілом бюджетних коштів; надання бюджетних місць лише тим ЗВО, які здійснюють наукові дослідження на встановленому рівні.

Література:

1. Про вищу освіту : Закон України, редакція від 01.01.2019, підстава - 2443-VIII, 2300-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

2. Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-%D0%BF>

3. Деякі питання проведення державної атестації закладів вищої освіти в частині провадження ними наукової (науково-технічної) діяльності, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 652. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/652-2018-%D0%BF>.

4. Проект Методики проведення державної атестації ЗВО в частині провадження ними наукової (науково-технічної) діяльності. URL : <https://mon.gov.ua>.

Reference:

1. Pro vyshchu osvitu : Zakon Ukrainy, redaktsiia vid 01.01.2019, pidstava - 2443-VIII, 2300-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

2. Pro zatverdzhennia litsenziinykh umov provadzhennia osvitnoi diialnosti, zatverdzhenyi postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30 hrudnia 2015 r. № 1187. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-%D0%BF>

3. Deiaci pytannia provedennia derzhavnoi atestatsii zakladiv vyshchoi osvity v chastyni provadzhennia nymy naukovoï (naukovo-tekhnicnoi) diialnosti, zatverdzhenyi postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 22 serpnia 2018 r. № 652. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/652-2018-%D0%BF>.

4. Proekt Metodyky provedennia derzhavnoi atestatsii ZVO v chastyni provadzhennia nymy naukovoï (naukovo-tekhnicnoi) diialnosti. URL : <https://mon.gov.ua>.

Стаття надійшла до редакції 27.11.2018 р.